

hovitem razmotrivanju človeških zmožnosti, da sta omika in cerkev v dia metralnem nasprotstvu, dasi še ni poznal Häckla. Smelo trdim, ko bi še danes živel med nami, bi bil najboljši zagovornik ločitve šole od cerkve.

Jean Paul zahteva podavanje veronauka nežni mladini, pa samo rudimentarno, ne cele dogmatike, kakršna se n. pr. v današnjih ljudskih šolah usiljuje otrokom.

Herbert zbuja v učencu religiozno zanimanje (religiöses Interesse), pa ne na konfesionalni, ampak na splošno človeški podlagi.

Niemayer je v tem, kar od veronauka zahteva, in v tem, kar izločuje, tako določen, da ni težko spoznati enakosti zahtev njegovih in učiteljev mladičev.

Kdor pozna nemškega pesnika Schillerja kot zgodovinarja, ve, da je bil odločen nasprotnik vsakterega verskega pritiska ter se vedno zavzemal za popolno prostost v verskih zadevah.

Najboljši predbojevniki za popolno ločitev šole od cerkve, torej obenem za ugodno rešitev programa mladičev, je neovržno Diesterweg. Njegove spise preveva vsezkazi isti duh, ki bo tudi nas prešinil, kadar bomo začeli količkaj samostojno premišljevati o prepornem in toli inkriminiranem vprašanju.

Najboljši interpret Herbertovih načel pa pravi: „Dogmen, welche weder zum Wesen des Christenthums, noch zur Erlangung der Frömmigkeit und Seligkeit, wohl aber zur trennenden confessionellen Scheidewand gehören, eignen sich nicht für jene lichtvollen Hallen, in welchen wir deutsche gebildete Bürger erziehen wollen; nur pädagogische Thorheit oder hierarchische Herrschsucht kann sie der widerstrebenden Kindesnatur aufdrängen wollen.“*)

Eden najznamenitejših prirodoznancev sedanjega časa, dr. Dodel, profesor na vseučilišču v Curihi, je nedostatnost ljudske šole neovržno dokazal ter posebno brošuro adresoval na postavodajna oblastva.**)

Seveda bi se ob takih zahtevah vsi žalostni subjekti, ki niso nikdar bili odkritosrčni prijatelji resnice, prekrižali ter voščili pogin avtorjem tako brezverskih zahtev. Pri nas se taista resnica poučuje šele na visokih šolah, nižje šolstvo se skrbno varuje in neguje v temini. V monarhičnih državah se izomika ljudstva prične na univerzi in vojaški akademiji; prva daje potreben aparat uradnikov, ki ljudstvo vodijo, druga pa častnike, ki ljudstvo strahujejo. Cerkev je tudi od pamtiveka vedela takšen modus podpirati ter ga še danes uspešno sozdružuje in hvali.

Iz takih in enakih uvaževanj se konceduje učiteljstvu upravičenost, zahtevati ločitev šole od cerkve. Navzlic tej zahtevi pa še ostaja učiteljstvo v blagem soglasju z etiko novega testamenta, kar najbolj paralizuje napade nasprotnikov.***)

J. K.

Jungovci in mi.

Za nerešeno vprašanje med slovenskim, oziroma jugoslovanskim učiteljstvom smatramo vsakakor še točko o „Jungovcih“. Sicer je prinesel „Učit. Tovariš“ v svoji 4., 7. in 9. št. letošnjega leta nekaj „pro“ in „contra“ o

tem vprašanju, a ker so vsi dopisi iz zelenega Štajerja in ker je ta zadeva ravno tam postala prav pereča, upamo, da se nam ne zameri, ako tudi mi Kranjci izpregovorimo dve, tri o tej točki, ki je postala i za nas življenskega pomena ter nas postavila pred alternativo: Ali hočemo še dalje vegetirati kot ničle, ali hočemo postati faktor, skaterimibode morala računati prihodnost.

Toda preden pričnemo o tem dalje govoriti, izjavljamo, da nas ni razprava o tej točki v 4. št. „Učit. Tovariša“ nikakor zadovoljila. Tovariš, ki je izrekel v tej številki svoje misli „contra“, stoji, to poudarjamo, na zgolj štajerskem stališču in pobija edino le štajerske „jungovce“, ki pa stoje — naj se nam sedaj očita ali pa ne, da ne poznamo štajerskih „jungovcev“ — še preveč na nemško-nacionalnem stališču, na onem stališču, ki preveva dandanes glavno mesto Gradec in katerega obsoja vsak pravični in pristni Nemec.

Popolnoma drugo stališče je pa zavzel pisec članka v 7. št. On se je postavil na občno stališče „mladih“, in članek nam prav ugaja.

Prav presenetil nas je pa članek o „mladih“ v 9. št. „Učit. Tovariša“. Prebrali smo ga prav pazljivo večkrat, a čim večkrat smo ga brali, tem bolj nas je navdajala in nas še navdaja misel — naj nam cenjeni tovariš oprostí trd izraz — da ta tovariš ne ume programa „mladih“. G. pisec si domišlja v svoji naivnosti, da hočejo „mladi“ svoj program izvršiti na sličen način, kakor se je izvršila pred dobrimi sto leti francoska prekucija. O, nikakor ne! Temveč „mlade“ smatramo mi nekakim podobarjem, ki si najprej sestavijo natančen model in po tem modelu šele prično delovati na njega uresničenje. In kdor je že kdaj gledal takega umetnika, je videl, s kako pozornostjo vsekava vsako potezo, in da umotvor raste v njegovih rokah polagoma, nevidno, a vendar gotovo. Meseci in meseci potekajo v večnost, a on ne odjenja, temveč navdušuje ga zavest, da njegov trud ne bo zaman. Pač bodo minula tudi leta, da, stoletja, preden se bo izvršil ves program „mladih“, a slednjič bo le dovršen. To lahko izprevidimo že samo na slovenskem učiteljstvu, kako je napredovalo v teku zadnjih deset let. Marsikateri „treznež“ je tudi takrat obsojal „brezplodno“ (!?) „rogoviljenje“, „nekaterih“, a danes je njih najsrčnejši pristaš, ko je ono „rogoviljenje“ obrodilo sad.

Ako pa hočemo spoznati bistvo „mladih“, je treba najprej očrtati njih program. In ta program bo podpisal vsak trezno misleč človek, katerega še ni prevzela strast in enostranska ter površna izobrazba.

Mladi zahtevajo:

a) Da vsakdo doseže svojim zmožnostim primerno znanje:

1.) Ustanovitev in vzdrževanje potrebnih otroških vrtov in zavetišč kakor tudi potrebnih ljudskih, strokovnih nadaljevalno-izobraževalnih, srednjih in visokih šol po državi v tem smislu, da so te šole pristopne obema spoloma. 2.) Prepoved otroškega dela. 3.) Brezplačni pouk in brezplačni učni pripomočki v vseh šolah. 4.) Popolno brezplačno oskrbovanje ubožnih učencev vseh šol in vzgojevališč. 5.) Popolno ločitev šole od cerkve. 6.) Najvišje šolsko zakonodajstvo, katerega voli na podlagi splošne, enake in tajne volitve voljeni parlament. 7.) Kot najvišjo šolsko oblast državni šolski svet, v katerem bodo učitelji in zdravniki po stanovskih tovariših

*) Dr. Fröhlich, die Simultanschule.

**) Dr. Dodel, Aus Leben und Wissenschaft.

***) Taki pojavi so naravna posledica sovraštva, ki ga imajo klerikalci do naprednega učiteljstva in nove šole ter obenem dokaz, da je napredno učiteljstvo pripravljeno, bojevati se za svobodno šolo do skrajne meje; izživalo pa učiteljstvo samo ne bo, ampak izvajalo bo le iz razmer, v katerih živi, posledice.

voljeni zastopniki zastopani, katerih pa večino voli ljudstvo na podlagi splošne, enake, direktne in tajne volitve. Enako sestavljene deželne, okrajne in krajne šolske svete kot oblasti nižje stopnje. 8.) Določitev števila šolarjev za eden razred 30. 9.) Odpravo enorazrednic. 10.) Temeljito učiteljsko izobrazbo.

b) Da država dobi potrebni, najnižje izobraženi na-raščaj:

11.) Najmanj osemletni obvezni obisk, kjer bi se poučevalo v najpotrebnejših posvetnih predmetih — in sicer le v teh, inkluzivno v moralistiki in pravo-znanstvu.

c) Da se šoli in učiteljstvu zagotovi vsestranska prostost:

12.) Enaka in primerna plača od države, kjer imajo pa pravico občine in dežele za povzdigo svojih šol prispevati še posebe svoje prispevke. 13.) Disciplinarno postopanje proti učiteljstvu na podlagi zakona, ki odgovarja modernemu zakonodajstvu. 14.) Volitev nadzornikov in šolskih voditeljev po učiteljih. 15.) Prvo nastavljenje učiteljstva po vrsti došlih prošelj in nadaljnje povišanje plač po starosti. 16.) Javna kvalifikacija. 17.) Popolno prostost v metodi.

V podrobno razmotrivanje posameznih točk se pač ne bomo spuščali, ker so vse točke „kristalnočiste“, le umevati jih je treba. Vemo že naprej, da nas bodo radi tega napadali od znanih strani, a odgovorili in razjasnili jim bomo takrat svoje mnenje o posameznih točkah tega programa.

„Mladim“ se očita, da nastopajo v svojih glasilih „Der Radikale“ in „Freie Lehrerstimmen“ preradikalno — časopisa „Steier. Schul- und Lehrer-Zeitung“ ne smatramo glasilom „pravih mladih“ — in brezobzirno proti raznim stanovom, posebno proti duhovščini — torej proti veri(?). — Teh misli je bil tudi državni poslanec pater vitez pl. Treuinsfeld, ko je stavil v državnem zboru znano interpelacijo o ostri pisavi „Freie Lehrerstimmen“. Ta mož se je opekel. — Kdor to trdi, on ne ve ločiti duhovščine in vere. Pač bičajo „mladi“ v svojih glavnih glasilih vsako polovičarstvo in razkrivajo brezobzirno one gnusne orgije, ki jih uganjajo nekateri dušni pastirji pod plaščem svete vere. Kdor ne vidi v sebi božje podobe, ki hrepeni edino le po vzoru popolnosti, temveč se valja v najgnusnejšem blatu, s takim le na sramotilni kamen, zakaj vsa sreča človeška pač obstaja — po našem mnenju — v tem, da skuša človek doseči ono popolnost, katero mu predpisuje človeški in božji zakon.

Slovenskemu učiteljstvu priporočamo, naj natančno in temeljito proučava program „mladih“, in upamo, da nas ravno ona radikalnost „mladih“ v teku časa združi, a ne samo nas, temveč da nas združi tudi z onimi, od katerih nas loči velikanski prepad. A ta prepad je le navidezen.

Kranjski mladi.

Zastarele uredbe.

Kdor opazuje vsestransko organizovanje učiteljstva v vsem omikanem svetu, se ne more načuditi, da stavijo združeni učitelji povsod iste zahteve. Te zahteve so formulovane po bistvu naroda, po stališču, katero zavzema dotični narod glede na omiko in napredek. A vendar so te zahteve zopet med seboj v toliko enake, da smemo svojo trditev popolnoma vzdržavati, ki smo jo izrekli v

prvem stavku. Te zahteve so pred vsem: večje občanske, družbene pravice, večja prostost, večja naobrazba, primernejše stališče v gmotnem in uglednem oziru.

Organizacija učiteljstva je tako silna, da ne moremo imenovati stremljenja po navedenih smotrih slučajni pojav, ki mine brez učinka. Trdnost učiteljske organizacije, dejstvo, da je skoro vsak član prepričan o upravičenih zahtevah mase, nam je dovolj porok, da to ni samo slučajni pojav, ampak da je učiteljstvo tudi trdno pripravljeno, vztrajati pri svojih zahtevah tako dolgo, dokler se ne dosežejo toli vroče zaželeni smotri. — In s kakšno pravico sme učiteljstvo staviti te zahteve? Kdo je vлил učiteljstvu željo po reformah? — Lahek mi je odgovor: Duh časa je narekoval učiteljstvu program. Duh časa sili vse stanove, se prilagoditi novim tokom, ki povzročajo današnje žitje-bitje. Vse delovanje učiteljstva naravno meri na to, naš stan prilagoditi duhu časa. In učiteljstvo ne bo prej nehalo, dokler se to prilagodenje ne izvrši, dokler se ne izvrše v našem stanu tiste reforme, katere povzdignejo učiteljstvo na ono mesto, kamor ga duh časa zahteva.

V našem stanu je toliko zastarelih uredb. Zastarel je način naobrazbe, zastarela je organizacija šol, zastarele so pa tudi nekatere korporacije, ki danes govore odločilno besedo za usodo marsikaterega učitelja. Zastarel je do skrajnosti način, kako pride učitelj do službe.

Drugi stanovi, uradniki vseh vrst in vseh dežel se nimajo klanjati članom drugih stanov, da prejmejo kakšno službo. Da vzamemo prav drastičen slučaj: črevljarski učenec ne bo prosil, da ga kupec napravi pomagáčem. Duhovnik ne pada pred nobenim nadutim županom na tla, da bi mu ta pripomogel do fare z lepimi dohodki. Uradnik ne potuje od Poncija do Pilata, da postane višji po činu. — Samo policaji, občinski slugi i. t. d., organisti in — v krasni družbi se moram imenovati! — učitelji so prisiljeni, da se predado na milost in nemilost udom drugih stanov. Učitelji morajo spoznavati nad seboj takšne sodnike, ki niti pojma nimajo o učiteljskem delu, ki to delo nikdar ne morejo soditi, v katero si ne morejo nikdar spraviti dovolj ugleda. Učitelji so tako srečni, da odločujejo o daljnji usodi njih rodbin neomikanci in neznalci razmer.

Učiteljevo delo more ocenjevati samo učitelj. Ako bi hoteli biti skrajno radikalni, bi morali tudi srednješolskim učiteljem, ki prihajajo po popolnoma drugem poti na popolnoma drugo delo, odrekati pravico, učiteljevo delo ocenjevati. Samo učitelj ume učitelja, samo učitelj more soditi veljavo svojega tovariša. Samo v njem počivajo tiste mere, s katerimi se priznava nemu učitelju prednost pred drugim. — Pričakovati bi torej bilo, da naobraženo 19. stoletje ne bi minilo, da se ne podreja učitelj sodbi učitelja in se ne ukine sodba — neznancev. — Pa kakor vse kaže, imamo še mnogo časa do takšne pravične reforme.

Da je takšna reforma skrajno potrebna, bi skoraj ne bilo treba dalje dokazovati. A vzemimo si toliko časa in pogledjmo še enkrat način, kako pride učitelj do službe.

O usodi učitelja določujejo tri korporacije: za provizorično nameščenje odločujejo krajni in okrajni šolski svet, pri definitivnem namenščenju izpregovori zadnjo besedo po predlogu okr. šol. sveta deželni šolski svet.

Krajni šolski svet sestoji iz preprostih kmetov, ki so različni po različnih krajih. Vsak kmet je visokega spoštovanja vreden, ako le ni sirovež. Kakšne osebe pa